

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาการศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นงานพัฒนาประเทศโดยมีเป้าหมายให้ประชาชนทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในการศึกษาขั้นมูลฐาน เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแต่ละคนของสังคม และของประเทศโดยส่วนรวม การศึกษาระดับประถมศึกษาส่วนใหญ่รัฐจัดแบบให้เปล่า โดยมีงบประมาณสนับสนุนกว่าร้อยละ 50 ของงบประมาณสำหรับการศึกษาทั้งหมด ดังนั้น ในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเปลี่ยนแปลงมาใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ของกระทรวงศึกษาธิการ จึงเป็นงานที่มีความสำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นกระบวนการเรียนการสอน จะเปลี่ยนแปลงไปจากหลักสูตรเดิมที่ใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2503 อย่างมาก โดยเปลี่ยนมาเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูและนักเรียนร่วมมือกัน และให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของความสนใจ จึงถือได้ว่าแนวการใช้หลักสูตรดังกล่าวนี้ เป็นความคิดใหม่หรือเป็นนวัตกรรม ประเภทนวัตกรรมทางการศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการจำเป็นต้องรณรงค์เผยแพร่ไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรทุกฝ่าย และกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญ คือ ครูประจำการที่ทำการสอนตามหลักสูตรใหม่ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาทั่วประเทศ ที่จะช่วยให้การใช้หลักสูตรมีผลในทางปฏิบัติ จึงสมควรที่จะศึกษาว่าในการยอมรับนวัตกรรมดังกล่าว ขึ้นลงมือปฏิบัตินั้นมีปัจจัยอะไรบ้างที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับ ในการวิจัย เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อของครูกับการยอมรับแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 มีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการเปิดรับสื่อประเภทต่าง ๆ ของครูประจำการในโรงเรียนประถมศึกษากับการยอมรับแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ซึ่งถือว่าเป็นนวัตกรรมทางการศึกษา
2. เพื่อศึกษาค้นคว้า เกี่ยวกับสื่อที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครูถึงขั้นยอมรับนวัตกรรมทางการศึกษาในชั้นปฏิบัติ ทั้งนี้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนเลือกใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์หลักสูตรในอนาคต
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถานการณ์ของครูประจำการที่อยู่ในชุมชนระยะเปลี่ยนผ่านทางสังคม (Transitional society) กับการยอมรับนวัตกรรมทางการศึกษา

4. เพื่อศึกษาสภาพการเปิดรับสื่อของกลุ่มตัวอย่างในการยอมรับนวัตกรรมในขั้นตอนต่าง ๆ ตามแบบจำลองกระบวนการตัดสินใจรับนวัตกรรมของ Everett M. Rogers และ Floyd F. Shoemaker คือ ในขั้นความรู้ ขั้นการรู้จัก ขั้นการตัดสินใจ และขั้นการป็นอัน

ประชากรของการวิจัย คือ ครูประจำการที่ทำการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา ซึ่งอยู่ในชุมชนที่อยู่ในระยะเปลี่ยนผ่านทางสังคม ซึ่งเป็นที่ ๆ ประชาชนมีการเปิดรับสื่อประเภทต่าง ๆ มากกว่าชนบททั่ว ๆ ไป ซึ่งสามารถเผยแพร่นวัตกรรมทางการศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรใหม่ผ่านสื่อเหล่านี้ได้

กลุ่มตัวอย่างได้เลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากครูประจำการที่ทำการสอนชั้น ป.1-5 ในโรงเรียนประถมศึกษา ในปีการศึกษา 2525 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ซึ่งตอบแบบสอบถามสมบูรณ์ จำนวน 320 คน จากจำนวนครูทั้งหมด 571 คน คิดเป็นจำนวนร้อยละ 56.04 จากกลุ่มโรงเรียน 5 กลุ่ม คือ กลุ่มนครชัยศรี กลุ่มบางแก้ว กลุ่มชัยพฤกษ์ กลุ่มแหลมบัว และกลุ่มห้วยพลู

สมมติฐานในการวิจัย มีดังนี้

1. การเปิดรับสื่อประเภทต่าง ๆ ได้แก่ สื่อมวลชน สื่อเฉพาะกิจ และสื่อบุคคล มีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรม
2. สถานภาพของผู้รับนวัตกรรม ได้แก่ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการสอน มีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรม

จากการศึกษา ปรากฏผล ดังนี้

1. การเปิดรับสื่อประเภทต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมของกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกัน ดังนี้

1.1 การเปิดรับสื่อมวลชน มีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมของกลุ่มตัวอย่างมากที่สุด ($r = 0.42, P \leq 0.001$) และการวิเคราะห์ Stepwise ค่าสหสัมพันธ์ถ้อยของพหุคูณของการเปิดรับสื่อประเภทต่าง ๆ กับการยอมรับนวัตกรรมของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า การเปิดรับสื่อมวลชนสามารถอธิบายการยอมรับนวัตกรรมได้มากที่สุด ประมาณร้อยละ 17 (Multiple $R = 0.42, F = 68.56, P \leq 0.05, R^2 = 0.177$)

1.2 การเปิดรับสื่อเฉพาะกิจ มีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมของกลุ่มตัวอย่างเป็นลำดับที่ 2 ($r = 0.35, P \leq 0.001$) และการเปิดรับสื่อเฉพาะกิจสามารถอธิบายการ

ยอมรับนวัตกรรมในลำดับรองลงมาจากสื่อมวลชน แต่เมื่อรวมสื่อเฉพาะกิจกับสื่อมวลชนแล้วจะสามารถอธิบายการยอมรับนวัตกรรมได้ร้อยละ 22 (Multiple R = 0.46, F = 46.38, $P \leq 0.05$, $R^2 = 0.226$)

1.3 การเปิดรับสื่อบุคคล มีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมของกลุ่มตัวอย่างน้อยที่สุด ($r = 0.27$, $P \leq 0.001$) แต่เมื่อรวมสื่อมวลชน สื่อเฉพาะกิจ และสื่อบุคคล จะสามารถอธิบายการยอมรับนวัตกรรมได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 24 (Multiple R = 0.49, F = 33.72, $P \leq 0.05$, $R^2 = 0.242$)

อาจสรุปได้ว่า การเปิดรับสื่อแต่ละชนิดมีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีความสัมพันธ์กันไม่มากนัก สื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมมากที่สุด ลำดับรองลงมา คือ สื่อเฉพาะกิจ และสื่อบุคคล ตามลำดับ สื่อมวลชนเป็นสื่อที่มีความสำคัญต่อการยอมรับนวัตกรรมของกลุ่มตัวอย่างมากที่สุด ส่วนสื่อเฉพาะกิจและสื่อบุคคลมีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมน้อยมาก และถ้ารวมการเปิดรับสื่อทั้ง 3 ประเภทเข้าด้วยกัน นับว่ามีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมพอสมควร

2. ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เป็นสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างกับการยอมรับนวัตกรรมของกลุ่มตัวอย่าง

2.1 วุฒិการศึกษา เป็นตัวแปรที่เป็นสถานภาพที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมของกลุ่มตัวอย่างมากที่สุด ($r = 0.13$, $P \leq 0.001$) ในกลุ่มผู้รับนวัตกรรมมากที่สุด ซึ่งมีอยู่ร้อยละ 29.1 จะเป็นผู้ที่มีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไปมากที่สุด มีอยู่ร้อยละ 13.1 และลำดับรองลงไป คือ ผู้ที่มีวุฒิการศึกษา ป.ม., ปกศ.ชั้นสูงหรือเทียบเท่า ร้อยละ 11.6 นอกนั้นเป็นกลุ่มที่มีวุฒิต่ำกว่า รวมกันไม่เกินร้อยละ 3.8 และจากการวิเคราะห์ Stepwise ค่าสหสัมพันธ์ถดถอยพหุคูณของปัจจัยทั้ง 3 อย่าง กับการยอมรับนวัตกรรมของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าวุฒิการศึกษาเป็นปัจจัยที่สามารถอธิบายการยอมรับนวัตกรรมของกลุ่มตัวอย่างได้มากที่สุด (Multiple R = 0.13, F = 6.17, $P \leq 0.05$, $R^2 = 0.019$)

2.2 ประสบการณ์ในการสอน เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมของกลุ่มตัวอย่างเป็นลำดับที่ 2 รองจากวุฒิการศึกษา ($r = 0.15$, $P \leq 0.001$) และในกลุ่มผู้รับนวัตกรรมมากที่สุด ซึ่งมีอยู่ร้อยละ 29.1 จะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอนมากที่สุด คือตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไป มากที่สุดร้อยละ 15.3 นอกนั้นเป็นกลุ่มที่มีประสบการณ์ในการสอนน้อยกว่ารวมกับ

ไม่เกินร้อยละ 5.9 และจากการวิเคราะห์ Stepwise ของค่าสหสัมพันธ์ถดถอยพบว่า ประสิทธิภาพในการสอนเป็นปัจจัยที่สามารถอธิบายการยอมรับนวัตกรรมให้เป็นลำดับที่ 2 และถ้า รวมกับพฤติกรรมการศึกษาจะสามารถอธิบายการยอมรับนวัตกรรมของกลุ่มตัวอย่างได้ร้อยละ 2 (Multiple R = 0.15, F = 4.13, P < 0.5, R² = 0.025)

2.3 อายุ เป็นตัวแปรที่เป็นสถานภาพที่มีความสัมพันธ์เป็นปฏิภาคกลับกับการยอมรับนวัตกรรมของกลุ่มตัวอย่าง ($r = -0.06$, $P < 0.001$) มีแนวโน้มว่าผู้ที่มีอายุมากขึ้นจะยอมรับนวัตกรรมน้อยลง ในกลุ่มผู้รับนวัตกรรมมากของกลุ่มตัวอย่างมีอยู่ทั้งหมดร้อยละ 29.1 เป็นผู้มีอายุระหว่าง 26-30 ปีมากที่สุด คือร้อยละ 14.7 ส่วนผู้มีอายุระหว่าง 36-45 ปี มีอยู่ร้อยละ 6.9 นอกนั้นเป็นผู้ที่อยู่ในช่วงอายุอื่นไม่เกินร้อยละ 7.5 ในแต่ละช่วงของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า อายุเป็นปัจจัยที่สามารถอธิบายการยอมรับนวัตกรรมได้น้อยที่สุด และถึงแม้จะรวมปัจจัยอีก 2 อย่าง คือ พฤติกรรมการศึกษา และประสิทธิภาพในการสอน ตัวแปรที่เป็นสถานภาพก็สามารถอธิบายการยอมรับนวัตกรรมได้เพียงร้อยละ 3 (Multiple R = 0.18, F = 3.79, P < 0.05, R² = 0.034)

อาจสรุปได้ว่า สถานภาพของกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับการเปิดรับสื่ออย่างมาก แต่ ถ้าแยกศึกษาแต่ละปัจจัย พบว่า พฤติทางการศึกษามีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมของกลุ่มตัวอย่างมากที่สุด มีแนวโน้มว่าผู้ที่มีพฤติกรรมการศึกษาสูงจะยอมรับนวัตกรรมมาก ส่วนอายุมีความสัมพันธ์เป็นปฏิภาคกลับกับการยอมรับนวัตกรรม มีแนวโน้มว่า ครูที่มีอายุมากจะยอมรับนวัตกรรมน้อยลง ส่วน ประสิทธิภาพในการสอนมีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมรองจากพฤติกรรมการศึกษา

ผลการทดสอบสมมติฐานทั้งสองข้อดังกล่าว สอดคล้องกับผลงานของ Everett M. Rogers, Donald J. Lew, Nan Lin Richard E. Joyce, Donald F. Schwartz, Jeanne C. Kno, F. Floyd Shoemaker และเมืองชัย ทาเจริญศักดิ์ เรื่อง การเผยแพร่ความคิดใหม่ทางการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาลในประเทศไทย (The Diffusion of Educational Innovations in the Government Secondary Schools of Thailand) คือ สื่อมวลชนและสื่อเฉพาะกิจมีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (.138, .148) ตามลำดับ สำหรับตัวแปรที่เป็นสถานภาพ พบว่าวัย การศึกษา และ ประสิทธิภาพในการสอน มีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมน้อย แต่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. การศึกษาสภาพการเปิดรับสื่อตามขั้นตอนตามแบบจำลองกระบวนการตัดสินใจรับนวัตกรรม (Paradigm of Innovation Decision Process) ของ Rogers และ Shoemaker

จากการศึกษาพบว่า การเปิดรับสื่อตามขั้นตอนตามแบบจำลองกระบวนการในการตัดสินใจรับนวัตกรรมในขั้นต่าง ๆ คือ ขั้นความรู้ ขั้นการสนใจ ขั้นการตัดสินใจ และขั้นการยืนยัน ไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรที่เป็นสถานภาพของกรุปตัวอย่าง นอกจากการเปิดรับสื่อในขั้นความรู้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.02 (χ^2 (df = 8) = 17.50) แม้ว่ารกรุปตัวอย่างส่วนใหญ่มีความถี่ในการเปิดรับสื่อประเภทต่าง ๆ ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตาม ได้พบแนวโน้มว่า ครูประจำการที่มีการศึกษาสูงชันจะมีการเปิดรับสื่อมากขึ้นด้วย ในขั้นตอนของการเปิดรับสื่อเพื่อให้เกิดความรู้ นอกจากนี้ยังพบว่า การเปิดรับสื่อในขั้นการยืนยันของกรุปตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ในการสอนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 (χ^2 (df = 8) = 15.20) กรุปตัวอย่างส่วนใหญ่เปิดรับสื่อในระดับปานกลางประมาณร้อยละ 61 ลำดับรองลงมาเป็นผู้เปิดรับสื่อมาก และกรุปที่เปิดรับสื่อน้อยมีเพียงร้อยละ 6 และพบแนวโน้มว่าจะมีการเปิดรับสื่อมากขึ้นเมื่อมีประสบการณ์ในการสอนมากขึ้นในขั้นการยืนยันการรับนวัตกรรม

จึงอาจสรุปได้ว่า การเปิดรับสื่อตามขั้นตอนตามแบบจำลองกระบวนการตัดสินใจรับนวัตกรรมในขั้นตอนต่าง ๆ คือ ขั้นความรู้ ขั้นการสนใจ ขั้นการตัดสินใจ และขั้นการยืนยัน ไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรที่เป็นสถานภาพที่เลือกมาศึกษา คือ อายุ พฤติกรรมการเรียน และประสบการณ์ในการสอน แต่อย่างไรก็ตาม ได้พบแนวโน้มว่า ในการศึกษาการเปิดรับสื่อตามแบบจำลองดังกล่าวในขั้นความรู้ กรุปตัวอย่างที่มีการศึกษาสูงชันจะมีการเปิดรับสื่อมากขึ้น และในขั้นการยืนยันกรุปตัวอย่างที่มีประสบการณ์ในการสอนมากจะเปิดรับสื่อมากขึ้นด้วย

4. การศึกษาการยอมรับนวัตกรรมของกรุปตัวอย่าง

4.1 การยอมรับนวัตกรรมของกรุปตัวอย่าง การยอมรับนวัตกรรม คือ การยอมรับแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 นั้น ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิธีการสอนแบบต่าง ๆ ซึ่งได้นำมาศึกษา 10 วิธี ด้วยกัน ผลปรากฏว่า กรุปตัวอย่างส่วนใหญ่ยอมรับวิธีการสอนเหล่านี้ในขั้นปฏิบัติ ส่วนกิจกรรมการเรียนการสอนแบบต่าง ๆ ครูยอมรับระดับน้อยถึงปานกลาง

4.2 การยอมรับนวัตกรรมของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามกลุ่มโรงเรียน ปรากฏผลการศึกษา ดังนี้ กลุ่มโรงเรียนกลุ่มนครชัยศรี มีผู้รับนวัตกรรมมาก เป็นจำนวนมากที่สุด คือ ร้อยละ 37 ของกลุ่ม กลุ่มโรงเรียนกลุ่มชัยพฤกษ์ มีผู้รับนวัตกรรมปานกลางมากที่สุด มีร้อยละ 40.8 ของกลุ่ม และกลุ่มแหลมบัว มีผู้รับนวัตกรรมน้อยเป็นจำนวนมากที่สุด คือ ร้อยละ 84.6 ของกลุ่ม

4.3 ผลการยอมรับนวัตกรรมของกลุ่มตัวอย่าง จากการศึกษาโดยวิธีการสังเกต อย่างมีระบบ มีความสอดคล้องกับผลการยอมรับนวัตกรรมของกลุ่มตัวอย่าง จากการศึกษาโดยวิธีการรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างยอมรับนวัตกรรมในขั้นปฏิบัติน้อย แต่ทุกกิจกรรมมีผู้ปฏิบัติ กิจกรรมที่มีผู้ปฏิบัติน้อย มักจะเป็นกิจกรรมที่ให้ใช้เฉพาะบางกลุ่มประสบการณ์ เช่น การใช้บัตรงาน ซึ่งจะใช้กับกลุ่มทักษะซึ่งเป็นเครื่องมือการเรียนรู้เท่านั้น เป็นต้น

การอภิปรายผล

เนื่องจากการวิจัย เรื่องมุ่งศึกษาการยอมรับนวัตกรรมของกลุ่มตัวอย่างขั้นปฏิบัติ ซึ่งจะมากกว่าการยอมรับขั้นเกิดเจตคติ เพื่อให้การศึกษาชัดเจนขึ้น การรวบรวมข้อมูลจึงได้ใช้วิธีการหลายอย่าง ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม การสังเกตอย่างมีระบบ การสัมภาษณ์ กิ่งสนทนากับครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ และครูประจำการ ที่เป็นตัวอย่างในการสังเกต ตลอดจนข้อมูลจากความคิดเพิ่มเติมในท้ายแบบสอบถามของครูประจำการ แต่อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่ได้ส่วนใหญ่ก็เป็นข้อมูลเชิงปริมาณเท่านั้น ยังมีได้ศึกษาในเชิงคุณภาพของการยอมรับนวัตกรรม ที่ควรจากการศึกษาใคร่ขออภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อกับการยอมรับนวัตกรรมของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า การเปิดรับสื่อแต่ละประเภท คือ สื่อมวลชน สื่อเฉพาะกิจ และสื่อบุคคล มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับนวัตกรรมของกลุ่มตัวอย่างไม่มาก แต่ถ้าศึกษาการเปิดรับสื่อทุกประเภทรวมกัน พบว่า มีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมพอสมควร และสื่อมวลชน เป็นสื่อที่มีความสำคัญต่อการยอมรับนวัตกรรมของกลุ่มตัวอย่างมากที่สุด ดังนั้น สื่อมวลชนจึงเป็นสื่อที่เหมาะสมกับการเผยแพร่นวัตกรรมหรือความคิดใหม่ในสังคมที่อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านทางสังคม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างเห็นได้ชัด และรวดเร็วและมีการใช้สื่อมวลชนมากกว่าชนบทโดยทั่วไป ในการวางแผนการใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์หลักสูตรในอนาคตควรจะได้มีการพิจารณาให้ความสำคัญของการใช้สื่อมวลชนเป็นพิเศษด้วย สื่อที่มีความสำคัญในลำดับรองลงมา คือ สื่อเฉพาะกิจ และสื่อที่มี

ความสำคัญน้อยที่สุด คือ สื่อบุคคล

Everett M. Rogers¹ ได้เคยกล่าวถึงปัญหาที่ค้ำคอสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่เป็นการเปิดรับสื่อกับการยอมรับต่ำมาก ว่าอาจเกิดจากการที่มีได้นำลักษณะโครงสร้างของสังคมเข้ามาพิจารณาด้วย แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาค้นคว้าสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อของครูกับการยอมรับนวัตกรรมในเรื่องนี้ก็ได้แสดงแนวโน้มที่สอดคล้องกันกับผลงานวิจัยเกี่ยวกับการเผยแพร่ความคิดใหม่ที่ทำไว้แล้ว และสื่อมวลชนเป็นสื่อที่เหมาะสมที่จะนำไปใช้เพื่อการเผยแพร่นวัตกรรมทางการศึกษา โดยเฉพาะในชนบทที่มีการเปิดรับสื่อมวลชนได้ แต่ในขั้นการนำไปใช้นั้นอาจจะต้องมีการวางแผนอย่างรัดกุมควบคู่กับการวางแผนการใช้นวัตกรรมแต่ละอย่างโดยนำลักษณะโครงสร้างของสังคมเข้ามาพิจารณาประกอบกัน และเท่าที่ผู้วิจัยมีโอกาสได้สัมผัสถึงสนทนากับครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ และครูประจำการ ได้มีโอกาสทราบข้อมูลเพิ่มเติมว่า การที่ครูจะยอมรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 นั้น มีปัจจัยและอุปสรรคหลายอย่าง เป็นต้นว่า การเปิดรับสื่อเฉพาะกิจยังมีปัญหาหลายอย่าง เช่น เอกสารประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน ซึ่งกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ จัดส่งให้บ้าง และโรงเรียนต้องจัดหาไว้ให้พอเพียงกับครูที่ใช้ยังขาดแคลนอยู่มาก ทั้งนี้เพราะเอกสารหลายรายการโรงเรียนไม่ได้รับ บางที่ก็ได้รับแล้วแต่สูญหาย เป็นต้น ส่วนการอบรมซึ่งเป็นสื่อเฉพาะกิจอีกประเภทหนึ่งนั้น หลายคนมีความเห็นว่าช่วงเวลาดังกล่าวจนแทบจะไม่ได้อะไรกลับมาเป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเลย ส่วนสื่อบุคคลนั้นได้ทราบข้อมูลเพิ่มเติมว่า ผู้มีหน้าที่โดยตรง คือ ศึกษานิเทศก์จากสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ มีอัตรากำลังจำกัด ไม่สามารถจะไปนิเทศก์และตรวจเยี่ยมโรงเรียนได้ทั่วถึง สื่อที่ควรจะมีส่วนช่วยในการจูงใจให้กลุ่มตัวอย่างยอมรับนวัตกรรมมากที่สุด คือ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ แต่ปรากฏว่า มีภาระหน้าที่มกร นอกจากผู้ที่เล็งเห็นประโยชน์ว่าการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่ผู้บริหารพึงเอาใจใส่เป็นพิเศษกว่ากิจกรรมอย่างอื่น ส่วนเพื่อขจัดปัญหาการสนทนในโรงเรียนเดียวกันนั้นทราบว่า หอมีโอกาช่วยเหลือกัน แต่จะแบ่งกันเป็นกลุ่ม ๆ ก็เอากลุ่มที่ยึดเจตคติในทางยอมรับ ก็จะช่วยเหลือกันอย่างดี แต่กลุ่มที่ไม่ยอมรับแม้จะอยู่ในโรงเรียนเดียวกัน

1 เอฟเวอร์เรต เอ็ม. โรเจอร์ และคณะ, การเผยแพร่ความคิดใหม่ทางการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาลในประเทศไทย, 2513 หน้า 70.

กับกลุ่มที่ยอมรับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครู สองกลุ่มนี้ก็ไม่ช่วยเสริมการยอมรับนวัตกรรมแต่อย่างใด แต่ในกรณีที่มีการช่วยเหลือกันโดยสื่อบุคคลนี้อย่างดี จากการสนทนาและสังเกตสภาพการเรียนการสอน รู้สึกว่าถ้าครูในโรงเรียนมีการช่วยเหลือกัน จะช่วยให้ครูในโรงเรียนนั้น ๆ ยอมรับนวัตกรรมมากขึ้น ในเรื่องนี้จะสอดคล้องกับแนวความคิดเรื่องการสื่อสารแบบหลายจังหวะ (Multi-step Flow of Communication) กล่าวคือ หากครูเปิดรับสื่อมวลชนและได้มีการย่ำสื่อบุคคลและมีสื่อเฉพาะกิจเสริมก็จะช่วยให้มีการยอมรับนวัตกรรมมากขึ้น ปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทำให้ผลการวิจัยครั้งนี้ ข้อมูล พบว่า การสื่อมวลชนมีความสำคัญมาก คือ ในอำเภอนครชัยศรี มีการใช้สื่อมวลชนประเภท โทรทัศน์และวิทยุที่มีรายการของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาของผู้หลายรายการ ครูประจำการหลายคนมีฐานะ เป็นนักศึกษาระบบทางไกลของมหาวิทยาลัยดังกล่าว จึงเปิดรับสื่อมวลชนมาก จากองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ น่าจะมีส่วนสนับสนุนให้สื่อมวลชน เป็นสื่อที่มีความสำคัญที่สุดในสังคมแบบนี้

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เป็นสถานภาพของกุ่มตัวอย่างกับการยอมรับนวัตกรรม จากการศึกษาพบว่า อาจมีความสัมพันธ์ เป็นปฏิภาคกลับกับการยอมรับนวัตกรรม กล่าวคือ มีแนวโน้มว่าผู้มีความสัมพันธ์ เป็นปฏิภาคกลับกับการยอมรับนวัตกรรม ตัวแปรที่เป็นสถานภาพของกุ่มตัวอย่างมากที่สุด รองลงมาคือ ประสบการณ์ในการสอน แต่เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมแล้วทั้ง 3 ปัจจัยมีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมน้อยมาก ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าปัจจัยที่เป็นภูมิหลังของกุ่มตัวอย่างที่มีความสำคัญคือการยอมรับนวัตกรรมอาจเป็นปัจจัยอื่น เช่น ประสบการณ์ในการสอนตามหลักสูตรใหม่ สถานภาพในการงานหรือฐานะทางเศรษฐกิจ ฯลฯ เกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นภูมิหลังของกุ่มตัวอย่างนี้ ได้มีครูประจำการบางท่านกรุณาให้ข้อมูลว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับผู้ที่บังคับบัญชาในโรงเรียน เจตคติที่มองเห็นการเรียนการสอนสำคัญกว่าอย่างอื่นของผู้บริหาร ตลอดจนการใช้ระบบคุณธรรมในการบริหารงานจะมีความสำคัญต่อการยอมรับนวัตกรรมของครูอย่างมาก เพราะการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรใหม่ค่อนข้างจะเพิ่มภาระให้ครูพอสมควร โดยที่ครูไม่มีผลตอบแทนในเชิงเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น นอกจากจะมีแรงกระตุ้นจากผู้บริหารหรือความมีกำลังใจในการทำงานกับผู้ที่ใช้ระบบคุณธรรม หรือมีการให้รางวัลความดีงามในรูปของการประกวดผลงาน การยกย่องผลงาน ก็อาจจะช่วยให้ครูมีกำลังใจในการทำงานเพิ่มขึ้น แต่รับเงินเดือนเท่าเดิมโดยไม่มีปัญหาใด

3. ผลการวิเคราะห์สภาพการเปิดรับสื่อตามขั้นตอนตามแบบจำลองกระบวนการตัดสินใจ

รับนวัตกรรมของ Everett M. Rogers และ Floyd F. Shoemaker ในชั้นความรู้ ขั้นการจูงใจ ขั้นการตัดสินใจ และขั้นการยืนยัน พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรที่เป็นสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เปิดรับสื่อในระดับปานกลาง แต่ได้พบว่าครูประจำการที่มีการศึกษาสูงได้มีแนวโน้มจะเปิดรับสื่อมากขึ้นในชั้นความรู้ และจะมีการเปิดรับสื่อมากขึ้น เมื่อมีประสบการณ์ในการสอนมากขึ้น ซึ่งอาจจะพิจารณาได้ว่า เมื่อกลุ่มตัวอย่างมีความรู้สูงขึ้นและมีประสบการณ์มากขึ้นการใช้สื่อก็จะมีปริมาณเพิ่มขึ้นไปด้วย

4. ผลการวิเคราะห์การยอมรับนวัตกรรม ซึ่งจากผลการศึกษาได้พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยอมรับนวัตกรรมน้อย แต่นวัตกรรมซึ่งได้แก่ แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกอย่าง มีผู้ยอมรับในชั้นปฏิบัติ และเมื่อแยกพิจารณากิจกรรมการเรียนการสอนที่เป็นวิธีสอนแบบต่าง ๆ 10 วิธี ที่ศึกษา ปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยอมรับวิธีการสอนเหล่านี้ในลำดับมาวที่สุดถึง 9 วิธี มีเฉพาะการใช้วิธีทดลองเท่านั้น มีกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยอมรับในระดับมาด ส่วนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบต่าง ๆ ตามหลักสูตรที่ได้นำมาศึกษาอีก 22 กิจกรรม ส่วนใหญ่มีผู้ยอมรับในระดับน้อย-ปานกลาง แต่อย่างไรก็ตามทุกกิจกรรมมีผู้ยอมรับในชั้นปฏิบัติซึ่งอาจเป็นไปได้ว่ากิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้วิธีการสอนแบบต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น เป็นสิ่งที่ครูมีความรู้ความเข้าใจอยู่บ้างแล้ว เพียงแต่มาปรับให้เข้ากับแนวทางของหลักสูตรใหม่ก็สามารถปฏิบัติตามแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรใหม่ได้ และวิธีการสอนเหล่านี้ก็ใช้ได้กับการสอนหลายกลุ่มประสบการณ์ครูจึงปฏิบัติกันมาก ส่วนกิจกรรมบางอย่าง เช่น การเล่นเกม หรือการใช้บัตรงานอาจใช้ได้เฉพาะกับบางกลุ่มประสบการณ์เท่านั้น

ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามในเรื่องการยอมรับนวัตกรรมของกลุ่มตัวอย่างจำแนกกลุ่มโรงเรียน จากการศึกษาได้พบว่า กลุ่มตัวอย่างยอมรับนวัตกรรมแตกต่างกันไปตามกลุ่มโรงเรียน กล่าวคือ ในกลุ่มโรงเรียนที่ค่อนข้างมีการพัฒนามากจะยอมรับนวัตกรรมมากกว่ากลุ่มที่มีการพัฒนาน้อยกว่า ทางคมนาคมติดต่อกับอำเภอไม่สะดวก บางแห่งโรงเรียนอยู่ห่างไกลจากถนนมาก การเดินทางติดต่อก่อนข้างลำบาก ในกลุ่มเหล่านี้ก็จะมีผู้รับนวัตกรรมน้อย เป็นจำนวนเพิ่มมากขึ้นด้วย ดังนั้น จึงควรจะให้มีการศึกษาว่าปัจจัยที่เป็นสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างในเรื่องเกี่ยวกับระยะเวลา การเดินทางจากบ้านถึงโรงเรียน และลักษณะความเจริญในด้านคมนาคมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มตัวอย่าง จึงอาจจะมีผลต่อการยอมรับนวัตกรรมของกลุ่มตัวอย่างด้วย

5. ผลการวิเคราะห์สภาพการเปิดรับสื่อ เพื่อให้เป็นข้อมูลในเชิงวิทยาศาสตร์พัฒนาการ

ไว้วิเคราะห์สภาพการเปิดรับสื่อของกลุ่มตัวอย่าง จากผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เปิดรับสื่อในระดับปานกลาง และกลุ่มตัวอย่างมีการเปิดรับสื่อประเภทต่าง ๆ ดังนี้

5.1 การเปิดรับสื่อมวลชน กลุ่มตัวอย่างเปิดชมรายการข่าวประจำวัน และ การวิเคราะห์ข่าว เป็นส่วนใหญ่มากทั้งจากวิทยุและโทรทัศน์ รายการของศูนย์เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีครูส่วนใหญ่เปิดรับชม และลำดับรองลงมาคือ รายการข่าวการศึกษาและรายการโทรทัศน์เพื่อ การศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ดังนั้น รายการเหล่านี้จึงเหมาะที่จะใช้เพื่อการ ประชาสัมพันธ์หลักสูตรหรือเผยแพร่ความคิดใหม่ให้กับครูประจำการในโรงเรียนประถมศึกษา ในอนาคต ส่วนคอสมันต์ต่าง ๆ จากหนังสือพิมพ์รายวันนั้นครูส่วนใหญ่ไม่ได้มีโอกาสอ่าน ส่วนบทความ เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรในวารสารทางการศึกษาครูมีโอกาสได้อ่านบ้างแต่ไม่มาก นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อ่านวารสารทางการศึกษา ที่นิยมอ่านมาก คือ วารสารมิตรครู ประชาศึกษา และวารสารชัยพฤกษ์ ส่วนวารสารพัฒนาหลักสูตร ซึ่งออกโดยหน่วยงานที่หน้าที่ เกี่ยวกับการพัฒนา หลักสูตร ครูกำลังเริ่มรู้จักและมีผู้อ่านพอสมควร

5.2 การเปิดรับสื่อเฉพาะกิจ

5.2.1 การอบรม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีโอกาสเข้ารับการอบรมการใช้ หลักสูตร แต่เท่าที่ได้สังเกตการคัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ตลอดจนการสัมมนาถึงส่วนมา กกับครูประจำการ ผู้วิจัยมีความคิดว่าควรจะได้มีการสัมมนาหรือการอบรมซ้ำ เพื่อศึกษาดูว่ากิจกรรม ที่ครูทำไปนั้นถูกต้องหรือเปล่า และระยะเวลาที่ใช้ในการอบรมนั้นเหมาะสมเพียงพอกับที่ครูจะ สามารถเข้าใจกระบวนการในการใช้หลักสูตรจนสามารถแปลผลในเชิงปฏิบัติได้มากขึ้นเพียงใด นอกจากนี้กระบวนการในการคัดเลือกบุคคลเข้ารับการอบรมนั้นได้กระทำโดยมีหลักเกณฑ์มากขึ้น เพียงใด

5.2.2 การเปิดรับสื่อประเภทเอกสารประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียน การสอน จากการศึกษาพบว่าครูประจำการเคยใช้เอกสารเป็นบางรายการเท่านั้น และข้อสำคัญ คือ ยังมีครูประจำการบางส่วนที่ไม่เคยใช้หลักสูตรแม่บทซึ่งเป็น เอกสารสำคัญที่สุดที่รวบรวม หลักการ เป้าหมาย ความคิดรวบยอด เนื้อหา และกระบวนการเรียนการสอนไว้ และเอกสาร ที่ประกอบหลักสูตรที่สำคัญ ๆ ดังเช่นเดียวกัน ดังนั้น ควรจะได้มีการรณรงค์ในเรื่องนี้ โดยการที่กระทรวง หรือกรมเจ้าสังกัดจัดทำมีเอกสารประกอบหลักสูตรที่สำคัญส่ง เต็มเต็มให้โรงเรียน พร้อมประสาน

งานกับศึกษานิเทศก์ในการรณรงค์เพื่อให้ครูมีโอกาสดูอ่านและใช้เอกสารเหล่านี้ให้ทั่วถึงให้ได้ ซึ่งจะช่วยให้มีการยอมรับนวัตกรรมในระดับสูงขึ้น

5.3 การเปิดรับสื่อบุคคล

การเปิดรับสื่อบุคคลกลุ่มตัวอย่างเปิดรับน้อยมาก และสื่อบุคคลมีศักยภาพซึ่งควรจะได้รับการรณรงค์ให้ครูประจำการเปิดรับ คือ เพื่อนครูที่สอนอยู่ในโรงเรียนเดียวกัน ดังได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น ๆ ว่า ครูในโรงเรียนเดียวกันจะรับนวัตกรรมในระดับต่าง ๆ หากได้มีการบริหารทางวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพ เชื่อว่าครูในโรงเรียนเดียวกันน่าจะเป็นสื่อบุคคลที่ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรทางการศึกษาที่จะนิเทศก์โรงเรียนของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอได้

จากผลการวิจัยที่สรุปมาแล้วข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าการเปิดรับสื่อมีความสัมพันธ์กับการยอมรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเฉพาะสื่อมวลชนเป็นสื่อที่มีศักยภาพในการเผยแพร่ความคิดใหม่ทางการศึกษาอยู่มาก แต่อย่างไรก็ตาม การเปิดรับสื่อเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งในหลาย ๆ ปัจจัย ที่จะทำให้ครูประจำการซึ่งสอนอยู่ในชนบทห่างไกล แต่ได้รับข่าวสารจากการเปิดรับสื่ออย่างถูกขั้นตอนก็เชื่อว่า สื่อทุกประเภทจะเป็นตัวเร่งให้เกิดการยอมรับนวัตกรรมอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ในอนาคตควรมีการวิจัยในทำนองเดียวกันนี้ในเขตอื่น ๆ อีก เพราะการยอมรับนวัตกรรมทางการศึกษามีปัจจัยและอุปสรรคหลายอย่าง ผลการศึกษาเกี่ยวกับการเปิดรับสื่อที่ให้ทางต่าง ๆ น่าจะเป็นข้อมูลในการนำสื่อต่าง ๆ ไปใช้ประโยชน์เพื่อการประชาสัมพันธ์หลักสูตรได้ถูกต้องตามขั้นตอนมากขึ้น
2. ควรจะมีการวิจัยเกี่ยวกับการยอมรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูตามแนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 โดยวิธีการต่าง ๆ ที่สามารถตรวจสอบการปฏิบัติจริงของครูประจำการได้ใกล้เคียงข้อเท็จจริงมากขึ้น เช่น การวิจัยเชิงมนุษยวิทยา ที่มีระเบียบวิธีวิจัยในการศึกษาเจาะลึกในจุดใดจุดหนึ่ง แต่มีการศึกษาสภาพแวดล้อมในหลาย ๆ ด้าน หรือศึกษาโดยวิธีสังเกตซึ่งผู้วิจัยมีโอกาสดูเวลาอยู่กับผู้ถูกสังเกตจนผู้ถูกสังเกตรู้สึกว่าเป็นธรรมดาไม่รู้สึกประหลาดหรือระแวงว่าจะมีการตรวจสอบเพื่อค้นหาข้อผิดพลาด
3. ควรจะมีการศึกษาเจาะลึกถึงความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สื่อแต่ละประเภท เพื่อให้ทราบปัญหาและอุปสรรคในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับนวัตกรรมที่ต้องการเผยแพร่ เพื่อนำ

ผลไปใช้ในการวางแผนการใช้สื่อ เพื่อการเผยแพร่นวัตกรรมให้ถูกต้องตามขั้นตอนมากขึ้น

4. ควรจะได้มีการศึกษาถึงปัจจัยที่เป็นสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมให้กว้างขวางกว่าการศึกษาในเรื่องนี้ เช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ประสิทธิภาพในการสอนตามหลักสูตรใหม่ เจตคติต่อระบบบริหารภายในโรงเรียน แรงจูงใจไม่ล้มเหลว เป็นต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย